

A.C. HOUENS FONDS DIPLOM
JURYENS FAGLIGE VURDERING
20.09.2023

Juryen tildeler Houens fonds diplom 2023 til følgende byggverk:

- Lascaux IV: Internasjonalt senter for hulemaleri (Lascaux IV: Centre International de l'art pariétal). Montignac, Frankrike. Arkitekt: Snøhetta
- Vannkunsten, Oslo. Arkitekt: Tegnestuen Vandkunsten
- Rådhuset i Oslo. Arkitekt: Arnstein Arneberg og Magnus Poulsson

Faglig vurdering Houens fonds diplom 2023

Lascaux IV: Internasjonalt senter for hulemaleri (Lascaux IV: Centre International de l'art pariétal), Montignac, Frankrike

Arkitekt: Snøhetta

Byggherre: Conseil Général de la Dordogne

Kjent blant arkeologer som «Det prehistoriske sixtinske kapell», representerer grotten med de nesten 20 000 år gamle maleriene i Lascaux et av verdens best bevarte eksempler på kunst fra denne perioden.

Grotten ble funnet av lokale forbipasserende i 1940, tilfeldig letende etter hunden sin som hadde falt ned i et hull i bakken. Den ble lukket allerede i 1963, for å unngå ødeleggelsene som den massive publikumstrømningen til grotten medførte, og har vært stengt siden.

For å bringe den fantastiske historien om funnet tilbake til liv og føre kunnskapen om grotten og dens skatter frem i lyset, ble en internasjonal arkitektkonkurranse for et senter plassert tett ved grotten utlyst i 2011. Snøhetta vant konkurransen og prosjektet sto ferdig i 2016.

Med Lascaux formidler arkitektene i Snøhetta kunnskapen om en unik verdensskatt, gjennom formgiving av landskapsrom og bygningsmasse, over og under bakken. Vandringen gjennom dette ytre og indre landskapet er lagt til rette som en pedagogisk og mental reise i tid og rom.

Den sentrale ingrediensen i prosjektet er en nøyaktig gjenskapning av grotteformasjonen og kunstverkene, lagt under bakken. Rundt denne gjenskapningen har Snøhetta samtidig tegnet en bygning som har stor arkitektonisk egenverdi - et anlegg som hviler trygt i seg selv.

Snøhettas bygning innordner seg den fint skalerte bebyggelsen i den nærliggende landsbyen og lar naturen spille med i opplevelsen av stedet. Landskap og arkitektur er sømløst integrert. Som i så mange av Snøhettas prosjekter, er takflatene tilgjengelige for alle, ikke bare museets besøkende.

Bygningen, som delvis er gravet inn i åssiden, rammes inn av det vide kulturlandskapet foran, åssiden bak og skogen som vokser tett på. Til og med parkeringsanlegget inngår i den omtentksomme organiseringen av anlegget, som tilbaketrukket og uten tilstedeværelse lar bygget selv få utfolde seg i forhold til omgivelsene.

Inngangen er utformet som en horisontal spalte av betong i landskapet, forreven og monolittisk i uttrykk, men allikevel neddempet i skala i forhold til fjellskråningen. Publikum inviteres inn i en raus vestibule der siktlinjer og lys skaper forventning om byggets indre.

Senteret har et sammensatt tilbud for publikum; restaurant, butikk, teatersal og gallerier i tillegg til utstillingsarenaene. Det rommer også en administrasjons- og driftsavdeling.

Bruken av utgravde spalter gjentas i oppbygningen og organiseringen av anlegget. Vertikale, romlige formasjoner er plassert både innvendig og utvendig, noe som gir sekvenser av sikt og bevegelse fra rom til rom og sterke kontraster i opplevelsen av atmosfære, lys og mørke.

De arkitektoniske virkemidlene er brukt med stor beherskelse. Uten å ta i bruk visuelle klisjeer lar arkitektene naturens formasjoner og romligheter finne sin gjenklang i arkitekturens mer abstrakte formspråk, både ute og inne. Materialbruken er enkel og presis. Støpt betong er gjentatt i ytre og indre flater, med subtile overflateendringer mellom ute og inne. Himlingene er rolige og omsluttende. Detaljene er omsorgsfullt formet, de bygger opp om helheten uten å ta for mye oppmerksomhet.

Snøhettas selvforklarende, tilrettelagte vandring innebærer at publikum bringes opp på den utvendige takflaten, for så å stige ned og inn i den gjenskapte grotten. På denne måten oppstår den virkningsfulle fornemmelsen av selv å «oppdage» grotten, slik den tilfeldig ble funnet i 1940.

Avansert digital teknologi har gjort det mulig å komme ned mot en millimeters presisjon i grottens innvendige formasjoner og de mer enn nitten hundre gjenskapte førhistoriske kunstverkene. Lyssetting, temperatur, fukt og lyd bidrar til å forsterke opplevelsen av reisen i tid og rom. Med stor kontroll er virkemidlene brukt slik at faren for å oppleve det som å være i en reprodusert, kunstig verden, er unngått. I utstillingen presenteres publikum også for en omfattende dokumentasjon av hvilke fremstillingsprosesser og teknologier som er benyttet i forbindelse med gjenskapningen, og hvilken utvidet kunnskap denne forskningen har tilført de mange spesialistene som har vært involvert sammen med Snøhetta. For Snøhetta har ikke vært alene om dette anlegget. Scenografer, utstillingsspesialister, antropologer og kunstnere - mer enn tusen ulike spesialister - har arbeidet i flere år med realiseringen av Lascaux IV.

Snøhettas overordnede ansvar for konsept, prosjektering og gjennomføring - av både arkitektur, landskap, grafisk profil og interiør holder denne tverrfaglige og vidtfnavnende innsatsen til mange i et modent og sikkert grep. Snøhetta viser med Lascaux-anlegget en sjelden sterk konseptuell forståelse av sted og program, utformet og gjennomført med stor konsekvens og kvalitet.

Vannkunsten, Oslo

Arkitekt: Tegnestuen Vandkunsten

Byggherre: Oslo S Utvikling AS

I 2012 vant det danske arkitektfirmaet Vandkunsten den inviterte konkurransen om to av kvartalene nær Operaen i Bispevika i Oslo, der det ferdige prosjektet i dag har fått firmaets navn: Vannkunsten.

Vannkunsten representerer, med en utbygging på 35 000 m², fordelt på ni bygninger og i overkant av 200 leiligheter, en ny og frisk tilnærming til boligutviklingen i Oslo sentrums sjøfront. Kvartalsdannelsene som var forutsatt i Fjordbyplanen, er erstattet med en «urban skjærgård», der kompakte bygg med lite fotavtrykk og varierte størrelser og høyder er vendt og dreid slik at det oppstår stadig nye romligheter og siktlinjer mellom byggene.

Anlegget bygger seg opp fra sjøen og følger den naturlige stigningen i terrenget, - de laveste byggene er lagt mot sjøkanten. Ved aktivt å ta i bruk vannet, skapes assosiasjoner til overgangen fra åpent hav til «smulere farvann», skjær og holmer langs norskekysten. Vannet, som er ført inn mellom husene som kanaler, bidrar til å tydeliggjøre overgangene mellom de urbane omgivelsene, havnepromenaden og de mer intime og private uterommene for Vannkunstens beboere. Broer og platåer styrker opplevelsen av å være tett på vann som får gå helt inn til husveggene, og vannet gir en ønsket distanse mellom boligene og det urbane nærområdet.

Plasseringen av byggene i forhold til hverandre og rommene som oppstår imellom, kan virke tilfeldige og overraskende, men viser seg å være nøye orkestret. Arkitektene har oppnådd svært gode sol- og siktforhold for både beboere og mennesker som ferdes på gateplan. Den tilsynelatende tilfeldigheten gir området en uhøytidelig, personlig og nedskalert atmosfære som et verdifullt bidrag inn i et ellers relativt konvensjonelt utformet nabomiljø. Bruken av punkthus skiller det urbane konseptet fra de tettere kvartalene rundt og lamellene i Barcode. Det skaper transparens og opplevelsesrikdom for både beboere og publikum uten at de naturlige grensene mellom offentlige og private uterom ødelegges. Det er meget godt gjort av arkitektene å oppnå disse særegne kvalitetene, innenfor dagens strengt regulerte regelverk for boligens utearealer i tette utviklingsområder.

De konkrete, arkitektoniske løsningene og leilighetsplanene representerer tilsvarende høye faglige nivå. Punkthusene er alle organisert rundt en sentral trappekjerne med innganger til mellom to og åtte leiligheter pr plan. Bygningene består av en rik sammensetning av leiligheter, der mange er hjørneleiligheter med svært gode lysforhold. Andre går over to etasjer og har en formidabel takhøyde. Noen har takterrasse og andre har utganger til vannet der balkonger er erstattet med private brygger med båt plass.

Materialbruken viser inspirasjon fra norsk natur. Både vegger og saltak er kledd i norsk skifer med naturoverflate i fallende lengder, montert som takstein. Løsningen gir et rikt flatespill i reflekser fra sol og vann. Den lyse detaljeringen i hvitt og naturbehandlet treverk kompletterer fasadeflatene. Prosjektet fremstår som en uhyre sofistikert kombinasjon av lett og åpent og med samtidig en tyngde og robusthet mot vær, vind og sjø.

Vandkunstens prosjekt med eget navn, midt i Oslos sjøfront, fremstår som usedvanlig vellykket på både overordnet og detaljert nivå.

Prosjektet tilhører et segment av boliger realisert i Oslo de siste årene, der høy markedsverdi og eksklusiv beliggenhet begrenser prosjektets målgruppe. Allikevel er det stor variasjon av ulike beboere og beboergrupper i dette anlegget.

Gjennom en uortodoks og smart håndtering av et komplisert plan- og regelverk har arkitektene evnet å frembringe både et plangrep, bygningstypologier og arkitektoniske løsninger som beriker både boligmarkedet i Oslo og et forbipasserende publikum. Det tilfører Oslo et uhøytidelig og lekent prosjekt med klar identitet. De arkitektoniske løsningene og den bygningsmessige utførelsen er mesterlig håndtert og viser med tydelighet verdien av arkitektonisk formgivning som utfordrer rammene som blir gitt.

Oslo rådhus

Arkitekt: Arnstein Arneberg og Magnus Poulsson

Byggherre: Oslo Kommune

Oslo rådhus tilhører i Houens Fond-sammenheng «glemte bygg». Det er på tide å gi dette bygget Houens fonds diplom.

Det lange tidsspennet fra arkitektene Arnstein Arneberg og Magnus Poulsson vant konkurransen om både bygningen og de omkransende byrommene i 1918, til bygget stod ferdig for innvielse i 1950, påvirket prosjektets utvikling. Gjennom materielt vanskelige perioder og senere krig skiftet også det økonomiske og kulturelle landskapet. Arkitektene formet et bygg som var preget av de ulike strømningene og skiftende stilartene i tiden. Det ferdigstilte rådhuset i Oslo fremsto med funksjonalistiske trekk gjennom sine klare, geometriske former, samtidig som det hadde beholdt sine impulser fra sin lange utviklingshistorie. Resultatet ble et rikt verk som også artikulerte temaer fra stilartene klassisisme og nasjonalromantikk.

Datidens kritikk av bygget da det sto ferdig, som stilmessig vakkende og uten forankring til en klar stilart, er i historiens lys svært interessant. Rådhuset i Oslo setter debatten om relevansen av mer kortvarige moter og trender i arkitekturen i skarpt relieff. Rådhuset beviser i kraft av sin frie tolkning av stilarter, og sine enestående arkitektoniske kvaliteter, at det kan overleve diskusjonen om at dyrking av en enkelt stilart alene kan sikre kvalitet.

Også i materialbruk og gjennom det høye nivået på den håndverksmessige utførelse og detaljering, både i eksteriør og interiør, viser bygget sine særegne kvaliteter. Den robuste overlevelsessevnen gjennom mange generasjoner viser at Rådhuset i Oslo har større gyldighet som forbilde enn noen gang.

Det er ikke mange bygninger som evner å fremstå som en bygget, samlende signatur for en befolkning. Rådhusets kontur, med sine to likeverdige tårn i bysilhuetten, kan oppfattes og formidles med et barns strek. Den lave basen forankrer samtidig bygget til byens skala og åpner for et storslagent møte med byen og publikum, gjennom sitt inviterende

inngangsområde og byrommet Fridtjof Nansens plass, som også rådhusarkitektene Arneberg og Poulsson hadde ansvaret for utformingen av.

Oslo Rådhus er ikke bare byens politiske og administrative sentrum med daglige arbeidsplasser for mange. Med sine innvendige og publikumstilgjengelige rom og saler er bygget en usedvanlig vakker ramme for små og store anledninger, både i enkeltpersoners, byens og landets historie.

De mange monumentale utsmykningene som er integrert i byggets eksteriør og interiør, representerer også et unikt eksempel på at kunst og arkitektur gjensidig kan fremheve hverandre. Landets beste kunstnere fra perioden er representert og inngår i en sømløs opplevelse av stedet.

Rådhuset har blitt ikke bare Oslos, men hele Norges storstue, i kraft av sine enestående arkitektoniske kvaliteter som har tålt tidens tann gjennom mange generasjoner.

Juryen 2023

Juryen for Houens fonds diplom 2023 er i tråd med prisens statutter og oppnevnt av Nasjonalmuseet og Norske arkitekters landsforbund. Den har bestått av følgende personer:

- Sivilarkitekt MNAL Kristin Jarmund (Juryens leder)
- Sivilarkitekt MNAL Joakim Skajaa
- Sivilarkitekt MNAL Sunniva Skålnes
- Sivilarkitekt MNAL Jo Kjetil Nielsen

Sivilarkitekt MNAL Gisle Nataas har vært juryens sekretær.